

Ласло Блашковић

ДЕСЕТ
НЕСНИМЉЕНИХ
ФОТОГРАФИЈА

БАБА, ИДИОТ

Никада нисмо имали камеру у кући. Детињство сам, углавном, измислио.

Оних неколико сенки на зиду начинио је професионални фотограф којег је, обично за породичне празнике, доводила моја баба.

Она је, чак, пијачном живописцу дебело платила за портрет тетке Гизеле, међу цвећем, у уљу. А морао је да га ради по слици са *идиота*, снимљеној недавно на Боденском језеру. По сличуги, и скоро по сећању, мада је никад није видео.

И овај осветљени, полароидни архетип био је, ето, неупотребљив, лице јој се једва назирало. Појављивало се као блештава мрља, сунчана пегица.

Баба је, наравно, тражила да ову *невидљиву* четрдесетогодишњу жену са снимка представи као девојчицу. Као малу Офелију удављену у пољском цвећу.

(Сличан подвиг начинио је партизански сликар Јакац нацртавши портрет Титове мајке, без фотографије и модела, тек према лику њеног изгубљеног сина.)

И наш се уметник прославио. А спавао је испод тезге, на картону, с пола векне каменог, библијског хлеба под главом.

Хоћу рећи, и ови, наши, портрети имали су извесну уметничку димензију. Онај *сфумато* по ивицама, који ће нас преобразити у анђелчиће.

Гле, сестра и ја, у дворишту, жмиркамо на сјајним трициклима, хрпа опалих јабука на столу прекривена је ћебетом, на које узаман падају изваћарене зоље. За појасом држим пластични *колџи* од ког се више нећу растајати. Његову цев, видим већ, пуним телима мртвих, обескриљених мува, и нишаним кроз крилца.

(Пиштољ је купљен тог јутра од Раме, Ђинђуваца, са зубима од излизаног злата. Те трговце тричаријама заменили су, на крају, Кинези. Рамо и његови имењаци неприметно су изумрли, још их можеш наћи само на црно-белим фотографијама из потклубучених полицијских досијеа, или на пећинским цртежима.)

Тихо звиждућем, не бих ли дозвоао пса који, у дну баште, једе своју сен.

Надам се да ће се појавити у погодном тренутку и угристи за дупе фотографа који се, безочно, удвара мојој баби.

ИМРЕ КАО ИМЕ

Додуше, мој стриц Имре поседовао је фотографски апарат, руске марке и фараонских димензија, којим си лако могао затући и стокилаша.

Стриц је, опет, зазирао од технике и апарат је, годинама, стајао на полици с књигама Карла Маја и Бароуза (које је Имре Без Имена, као и свако нормалан, обожавао), окован у кожни, тамнобраонски саркофаг.

Не знам да ли је икада шкљоцнуо и опалио, тај величанствени, неупотребљени курац, затрпан у сопственим несавладивим гаћама, попут живе мумије.

Предмет је, наводно, био непроцењиво скупocen, и није се смео пипнути ни по цену твог малог, обожаваног живота.

Утеху сам нашао у околним књигама и једном, ништа мање монументалном, двогледу, кроз који сам могао да зирнем у празно, али само из стричевих руку, и уколико ме неко држи. Дурбин је, ипак, лакши за руковођење и живот.

Плус, увећава свет. Или га смањује, ако га окренеш наопако. Као да путујеш у друштву с Гуливером.

Утешен, брзо заборављам једнозначну камеру и дајем се у потрагу за мравима. И крилатим коњима који говоре руски.

Ноћу, међутим, она се камера извлачи из своје кошуљице и ради радњу, узимајући душу Винетуу, Тарзану и свим дивљацима који још не спавају, а могу се дохватити руком.

Кад сам се, много касније, вратио, чуо сам да су, и фото-апарат и двоглед, конфисковани, јер је мој брат од стрица означен као јатак локалног бандита, па су, у *истражном постојуку*, однели све што је зујало.

Брат је, после месец дана, пуштен, оне ствари нису враћене, а бандит је, због наводног убиства два полицајца, стрељан, и сахрањен поред гробља, као пас.

СМЕНА 8

Мој први фотографски апарат звао се *смена 8*.

Ипак, била је то тврда и строга играчка, практично несмењива. Учио сам се на њој у уметничкој школи.

У мрклом мраку шиљили смо крај филма и гурали га у рашчепљену утробу малог понављача живота, па натезали врпцу јагодицама прстију док у нама нешто не би кврцнуло.

Кад бисмо онда упалили светло, дуго се не бисмо погледали, у власти бесмисленог стида.

Једном сам, случајно, пре времена, шкљоцнуо у тој гробној тами, и потпуно црна фотографија, коју сам потом израдио, имала је да прикаже мој велтшмерц, онај други крај филма.

Професор је моје дрско објашњење уважио, дао ми лепу оцену, уз опаску да не поседујем практичан ум, али зато имам уметничку душу. Одувек је носио наочаре дебеле као пепељаре.

Много касније оперисао се у некој руској очној клиници. Тамо су му уклонили копрену и данас га, без стакала, једва препознајем. Једном сам написао песму у којој сам га оптужио како је, у невидљивости мрачне коморе, пипао наше девојчице.

Кад га сретнем, правим се да га не видим, да сам заслепљен сувишном светлости, или новинским сликама.

СЛИКАЊЕ У СНЕГУ

Када нас јутром озари велики снег, и дан-дањи искрадем се из куће и паднем раширених руку у меки целац.

Затим се мора пажљиво устајати да се не оспу ивице, да се не наруши контура, да се не поквари силуета безименог, распетог бога.

Ако снег не пада брже од мрака, у *великим бројевима* (како цени св. Аугустин Ујевих), ако се не попишмани залутало псето, или неки пијанац не удари кривудавом пречицом, до сумрака можеш имати

краткотрајни, али савршени гроб, вајан управо за тебе, по мери твојих ствари.

(Када сам био дете, те одразе у снегу звали смо – сликама.)

БЛИЦ

Нисам знао за себе када сам мог деду Павла ударио ногом у лице.

Овако личи као да сам дрогирани, безумни клинац који шутира старце и најближе рођаке по улици, урличући од беса, с белом и крвавом пеном на искривљеним, мунковским устима.

У ствари, начео сам тек неколико првих месеци живота, ослободили су ме пелена пред купање, рукама и ногама бесомучно витлам по ваздуху, као славни, давно опевани кукац.

Пошто се мама окренула да лактом провери температуру воде у којој ћу одмах затим бити скуван, деда је уграбио прилику да прислони лице обрасло ситним, седим чекињама на мој мали, умаласани трбух.

Жмури, док га шамарам равним стопалима.

Фотографа нема на видику и ова слика је практично немогућа, осим што се мамин кратки врисак (кад угледа црвене браздице на мојој кожи остале иза дедине браде) доима као светлосни удар, блиц.

ПОТМУЛИ ГАЛОП ТУБЕРКУЛОЗЕ

Мајстор ће се, међутим, појавити годину или две касније да услика деду, на одру, окруженог ожалашћеном породицом, *његовим најмилијима* (како то дословце стоји на дну пожутеле читуље из сутрашњег *Дневника* и јучерашњег *Мађарсоа*, уз брижно побројана имена свих ситних светлаца или светаца везаних истим презименом, ореолом).

На слици, дакле, нико не дише.

Њен обзирни аутор улешаће је снажним, достојанственим контрастима и дискретним анђелчићем у горњем левом углу овог исечка из бившег живота, овог окрвављеног перца из склопљеног плућног крила.

Тог усиреног осмеха с воштане посмртне маске.

(Фотографија ће доцније нестати приликом неке селидбе, ако је, пре тога, не развуку докони министранти или црквени мишеви.)

МРШАВО ДУПЕ ИЗ НОЋНОГ КЛУБА

Недавно сам се, неким књижевним послом, нашао у Софији.

Или је то била Атина?

Углавном, имало је све неке везе с мудрошћу, том ретком врстом лудила, свеједно.

Шанк се у хотелском фоајеу затварао, могао сам у коцкарницу или на спавање. Одлучио сам да одем на последњи спрат, у извикани најт-клуб, и попијем чашу вина с неком курвом.

Бар је био готово празан, организатор културних активности или макро (ђаво би га знао) пуцнуо је прстима, једна се девојка подигла из мрака и по танкој жици рефлекторског светла дошла до углачане шипке.

Однекуд је клизнула небеска диско музика и играчица је механички упетљала ноге са оном сребрном цеви, и висила с косом до земље, с брадавицама под грлом, с пупком посред срца, као дете на вратилу што се плаши да ће, пусти ли се, пасти у небо.

Онда се окренула, сишла с подијума, пришла ми, још без израза, и отпила из моје чаше.

Подсећаш ме на црвенокосу просјакињу која је умела да изокрене очне капке и пресеченим очима престрављује људе пред црквом.

Уопште ме није разумела. Договорили смо се, ипак, да ми мало игра у крилу.

И тако, вртела ми је два-три минута гузицом испред лица.

На крају сам је благо грицнуо.

Њен заштитник је био задовољан нашом представом и када сам излазио махнуо ми је и подигао криглу.

Кад ћеш ми дати моју слику, упитао сам девојку на одласку.

Али, она се већ спремала за неког управо приспелог турског трговца који је баш гутао бурму, и коме ће такође, врло скоро, показати свој најежени, крушкасти објектив.

АУТОПОРТРЕТ КРАЈ ПРОЗОРА, 1498, ДИРЕР

Као сваки измишљени лик склон сам повременој меланхолији.

Сартр је, наводно, могао само с проституткама. Узбуђивало га је да то ради без срца, да плаћа за љубав. У реду, још се нисам узвисио до сартровских висина. Још се нисам успео до тако ниских грана.

Што рече један сетни викинг: понекад је потребно да чујеш како нека жена жели дете са тобом, па да се опет вратиш себи, у седло крилате Росинанте.

Има дана када човеку заиста значи да, без видљивог разлога, исцера неку стару фотографију. Изгребе своје лице.

РАВНА ЦРТА

У једној картонској фасцикли чувам слике својих унутрашњих органа: рендгентски снимак плућа (после једне летње упале), ноге (када сам оно сломио пету), ултразвук бубрега (јер се сумњало на камичак), коначно, неколико електрокардиограма, који показују да сам, тада и тада (дати су исписани у углу), био узнемирен али жив.

ДИГИТАЛНИ ПЛЕС, КОМЕДИЈА ЗАБУНЕ

Када смо онда купили прву дигиталну камеру, помислио сам да је сада све готово, да могу овековечити сваки боговетни тренутак, да све могу сам, од почетка до краја, да ће поезију (само нам још то треба!) сви коначно писати.

Наравно, после почетног усхићења, ентузијазам је спласнуо, дојадило ми је сликање, вадио сам апарат из футроле као и раније, за дечје рођендане, или на мору. Истина је, остаћу упамћен само у светлу свећа са торте, или у купаћим гаћама.

Технички напредак нема директне везе с развојем уметности, јебем ли је!

Онда ми се јавила новинарка из Београда, дошла би у Нови Сад да направи интервју са мном и са још једном локалном књижевном појавом, касније. Повешће и фотографа, профија, може направити бесконачан број снимака и слика, нисмо више ограничени филмском траком, послаће ми све електронском поштом, ја само да оперем косу.

Био је неки никакав, прљавоснежан дан, само што се нисам убио, нашли смо се испред позоришта, сели горе, у клуб, разговарали, у последње време најрадије бих ћутао. Све у свему, пили смо чај.

Фотограф је, међутим, бесомучно окидао, тражили су од мене да устанем, попнем се на сто, да се испружим с чашом у руци, натучем шешир, гурнем цигарету међ девојчине гузове, представим се и позирам као ужас и серафим, спреда и страга, од тополе па до равне горе Фрушке, намештао сам се и кад сам мислио да ме нико не види.

Сјајно, помислио сам, увек ћу пронаћи себе, међу картама ма колико излизаним, обележеним.

И онда ми је дошло тешко, напио сам се, и сутрадан освануо предсмртан, грозан, мамуран. Знате како то већ иде.

Мислио сам да сам, од јуче, мртав. Био је то ужасавајући осећај. Одвратан и ненадјевив. Не можеш га описати, уколико ти је стало до ноката.

Једино што је могло да извуче ствар на суво, на светлост дана, да ме учини срећним, живим, осветљеним, јесте прилика да се видим, да узмем дах у плућа.

Но, нису знали да моје фотке спакују како ваља, стизале су бескрајно дуго, натенане, као да је у питању порођај. Ишло је и ишло. Сати-ма. Готово да сам дигао руке и одрекао се сопствене приче. Ипак, после неколико недогледних сати, слика се, свега ми, појавила...

Али, о осветници браће Грим, о мучитељи из дечјих снова, о ужа-су неописиви, уместо да на екрану, коначно, угледам племенито лице Ласла Блашковића, ја видех њушку Јована Без Земље, и крикнух, без разлога, као да смо једно, као да се никада нисмо срели.